

Ne bog ne žival

Premišljevanje

Moram že na vsem začetku priznati, da Kovičevega proznega prvenca "Ne bog ne žival" (založba Obzorja, Maribor 1965) nisem prebrala v dušku, kot je to pri menû utrjena naveda, pač pa, da sem z branjem precej odlašala, precej menčala. Na najrazličnejše načine in z najrazličnejšimi izgovori sem se izmikala mehanizmom te nekoliko žalostne, a nekoliko tudi banalne zgodbe, ki pa je obenem po vseh svojih značilnostih pravi izsek življenja. Potemtakem čisto verjetna in čisto pogostna zadeva, vzeta tako rekoč iz vsakdanje prakse, lep kos vsakdanjosti pač.

S tem ne mislim naskoli, t.j. na uglajen način povedati, da je Kovičeva knjiga pravzaprav salva v prazno. Že to je dragoceno, da se je ne morem otresti, z omalovažujočim zamahom leve roke, ali se je kakorkoli že drugače znebiti, čeprav se povsem ne strinjam z njo, ker budi v meni misli in pomisleke, dvome, osuplost in odpor ter ne nazadnje tudi živo potrebo po pogovoru in debati, željo po razjasnitvi.

Potemtakem le načenja probleme, ki so aktualni in pereči, ne toliko zame kot človeka vobče, kolikor zavoljo tega, ker se tudi mene tikajo samo zato, ker sem ženska, t.j. hudo prizadeta pripadnica tistega spola, ki ni še povsem in povsod dosegel enakopravnosti, ki bolj ali manj nemočno bije s svoj tisočletni boj in se z zobmi, v bolečinah in trpljenju ponajvečkrat, včasih pa tudi lahkotno in smeje, trga pravico do resnične - zunanje in notranje, ne le navidezne - neodvisnosti in enakopravnosti. Skratka pravico, da se iz-čokaj zavisne, ponekajkrat celo na tihem zaničevane kreature in zbagateliziranega objekta, spremeni v polnokredno bitje in subjekt.

Kaj me v bistvu tako zelo moti v tej približno teden dni trajajoči zgodbi neke nemogoče, zlagane ali morda celo zglubljene ljubezni?

(Zgodbo je avtor - mimogrede povedano - mekoliko preobremenil z umestnim in neumestnim modrovanjem. Z zelo potrebnim in docela odvečnim, malodane pogočnim moraliziranjem. Znamenito poglavje o lepih oblekah /na strani 125/ mi ne gre iz spomina. To malenkostno, psiholiško neutemeljeno /za Koviča kar nedopustno/ zgibljanje besed in streljanje mimo cilja. Pravceta gasilska veselica.)

No, najbrž se mi ravno to najbolj upira in zatika, da ne gre pri Koviču toliko za pravo zamišljeno zgodbo dveh ali treh enak o živih ljudi, kolikor za malce prepovršno in prearbitersko poročilo, za malce preenostransko in presamovoljno reportažo enega edinega osebkca, ki je v bistvu le vnet pristaj in tolmač samega sebe, le prepričan zagovornik in branilec svoje stvari, ki se vrh tega - na žalost v nepopravljivo škodo romana - s problematiko oziroma duševnostjo svojih najbližnjih pol toliko ubada, kor se recimo s svojo lastno, ki jo menda zavoljo majhnega pisateljskega nesporazuma ali spodrsljaja, po nepotrebnem stalno povdarja in pestuje, ter se vsak čas, po vsaki majčkeni, opazni ali neopazni, storjeni ali opuščeni grdobiji, izključno nanjo sklicuje, opira in priduša.

Pisateljev alter ego (Kovičeva egitka v prid arhitektove vizije sveta in življenja je preočitna, da bi jo mogli spregledati) dobesedno ne zmora najneznatnejšega dejanja, ne da bi obenem navezal dolgega pojasnjalnega resoniranja. Sleherni dogodek mu ni sam po sebi pomemben in nujen element, pač pa le navadna pretveza, ki v glavnem služi njegovemu žugajočemu prstu za vzmet ter sproži prej komparativne kot pa asociativne miselne slapove in potliske. Sedanjost mu je le toliko važna, kolikor mu evocira oziroma prikliče preteklost. Iz najbolj krvavega zdaj se glavni steber naše zgodbe zna dokaj bravurozno in neprizadeto odtrgati samo zato, da nas popelje v nek hudo prizadet poprej. Danes mu je le povod, le iztočnica, da se ves preda in potopi v včeraj. Celo Marte ni sposoben ali voljan sprejeti zavoljo nje same. Ob njej mu kvečjem uspe odmotati štreno čustev, ki se mu je nemarno zamotala ob prejšnjem dekletu Mileni (katero je tudi, bog si ga vedi zakaj, brez pravega razloga - zdi se, iz udobnosti - nedavno ne vsem le-

pem pustil ne cedilu).

Marta mu skratka služi za pretekst, za neogibno izhodišče pri njegovi, pretežno v preteklost usmerjeni, primerjalni maniji. Zares dragocena mu postane šele takrat, ko ... dokončno pretrga z njo, ko tako rekoč izstopi z njegovega vsakdanjega življenja in živi v njem le kot svetel, neboleč, neobvezujoč spomin. Ko mu na-
posled - po domače povedano - ni več v napotje s svojo nadležno, vsiljivo, muhavo, svojeglavo, skratka tridimenzionalno resnično-
stjo, marveč mu nudi le ... duševno lagodje in razkošje, da si jo
- ko se mu zljubi - poljubno zamišlja in precej po svoje kroji. Str. 156: "Spomnil sem se Marte kot milega daljnega spomina, ki ne boli. Bil sem miren in Marta je bila ob meni tako kot še dolgo ne."

Na ... področja mistike, harmonije sfer ter sozvočij na da-
ljava zdrknemo vselej šele takrat, ko ne ljubimo več ali ne ljubimo
zares, to je, ko ne ljubimo človeka iz mesa in krvi (človeka s ta-
kim in takim duhovnim, čustvenim in moralnim profilom, s takimi in
takimi psihofizičnimi lastnostmi, navadami, razponom in razvedami),
pač pa smo na vso moč zaljubljeni le v fikcijo, le v predstavo, da ne-
koga ljubimo. Zdi se nam celo, da nas to naše, ponavadi kratkotraj-
no sprenevedenje, ta enodnevna osvežujoča euforija docela odvezuje
vsake kasnejše odgovornosti ali morebitne soodgovornosti. Počutimo
se domala užaljene, opeharjene, ko se streznemo!

Zaljubili smo se pač spet le v ljubezen, v ta čudežni, veli-
konočni cvet (iz družine ovijalk), ki se nam vselej tako nepričako-
vano razbohota v prsih, skoraj brez naše vednosti, ter z gibkimi vi-
ticami hrepeneče hlasta po najbližnji okolici, iščeč opore, pomoči,
realizacije, razbremenitve. Ko pa se cvet ospe ali kako drugače ove-
ne, tudi vitice na ... bližnjem ogrodju začno odpadati. K J E - o-
pore, tratice, količka, ograjice nismo tako rekoč več potrebni. V
večje ali manjše breme nam je. Sem mar jaz kriv, če ... ? Ko kanar-
ček odleti ali pogine, čemu naj nam bo še kletka? Mirne duše jo
lahko odnesemo na podstrešje, odstopimo stariinarju ali velikodušno
prepustimo kakemu znancu, tujcu, otroku, ki drobno sinjo ptičko lju-
bezni še greje v svojih nedrih, kletke pa še nima, da bi jo vanjo
zaprl.

Oprosti, premila, zmotil sem se. Najbrž sva se zmotila oba...
Ob prvi resnejši težavi in preizkušnji.

Milena zboli, kar pa je vtem Kovičevem primeru dovolj tehten razlog, da gre, v kolenih kar klecajoča ljubezen po vodi.

Marta se žal samo zjoče - ne, ne zavoljo tega, ker je recimo trenutno z živci na psu (str. 137), torej prav posebej potrebna kančka človeške toplote in obzirnosti, pač pa le zato, ker so ji baje pred nosom prodali neko zeleno blago - pa gre spet, po arhitektovi plemeniti zaslugi, nek mnogo obetajoč parček narazen.

(Upam, da je Kovič le nekoliko boljši psiholog od njegovega pronicljivega, baje tudi "alieniranega" junaka, ki si je Martine solze in izpad dobesedno razlagal. Njemu bi pač zamerila tako psihološko grobost.)

Kaj pa zvemo o Henriku in ostalih sopotnikih našega lepobesednega in lepodušnega stavbarja? Skopo pest kavarniških kvant - informacij.

Henrik je nekakšen tehnokratski avtomat, ki v glavnem proizvaja uspeh in denar. Njegova desna roka in zakonska družica Marija zelo marljivo razobeša po oknih to moževno nakopičeno robo in blago ter jo svetu razkazuje z očitnim dopađenjem. Njun zakon je brezdušna zveza, ki temelji izključno na posestno lastniških principih. (Imamo, torej smo.) Henrik si ta dvojni čir (navidezni življenjski uspeh ob resničnem notranjem bankrotu) občasno zdravi z obilnim popivanjem po gostilnah ter s safari-ji (divjem lovu) na ljubljanske cipe in grizete. Marija bržčas z dodatnimi nakupi in grmadenjem dobrin ter z drgnjenjem parketa in srebrnine.

O drugih prigradnih človeških figuricah ne bom rekla niti mu, ker ne kaže prelahkomiselno fračkatati besede za lutke iz krep papirja, ki pa žal ne mečejo za seboj niti samo po sebi umevne sence.

Za konec: Tudi ta Kovičeva knjiga nas v celem prepriča, da ni in noče še biti pogojev za resnični dialog med spoli in ljudmi. Le delo (pa ne vsako, Henrikove jalove napore si vzemimo za vzgled) nas more kdaj pa kdaj odrešiti ter kolikor toliko osmisliti nesmisel našega bivanja. Gorje človeku tedaj. Gorje temu

